

érzi az olvasó, hogy az itt olvasható megállapításokat a fennmaradt városi levéltárak anyagának gondos áttanulmányozása és értékelése alapozta meg, miközben mondandóját a szerző az összeurópai korabeli társadalmi átalakulás és változás kontextusába helyezi el. Paul Zumthor szerint a „középkori város az írott szó leánya”. Ezt eddig is tudtuk, de jelen mű ismeretében jobban értjük. Az érdekesítően, valamint jól követhetően és didaktikusan megírt munka, szinte tankönyvként is használható. Az illusztrációkkal, térképekkel és statisztikai táblákkal kiegészített könyv méltán jelent meg az Utrechti Egyetem rangos sorozatában, s csak reménykedni lehet abban, hogy magyar nyelvű változata is elkészül majd.

Veszprémy László

Csorba László

„MAGYARORSZÁG CSILLAGA”, SZÉCHENYI ISTVÁN

225 éve született a sopronnyéki kerület ’48-as képviselője

MNL Győr–Moson–Sopron Megye Soproni Levéltára, Sopron 2017. 116 oldal

A Széchenyi-életút egyik legjobb hazai ismerőjének, Csorba Lászlónak 2017 végén megjelent kötete a címben is megjelölt apópóból készült: Sopron városa e könyvvel kívánt megemlékezni a gróf születésének 225. évfordulójáról. Széchenyi a címben olvasható metaforikus elnevezést a halála után kapta, a soproni németajkú polgárság lapja, az *Oedenburger Intelligens und Anzeigebblatt* illetve vele többszörös cikksorozatának első darabjában 1860. április 16-án.

Egy kivételes forrásadottságokkal rendelkező személy életútját röviden összefoglalni nehéz feladatnak tűnik, hiszen a Széchenyitől fennmaradt művek, napló kötetek és sok ezer levél többféle megközelítésre és sokrétű elemzésre adnak lehetőséget, ezért célszerű volt már a címben megjelölni, hogy a szerző ezzel a munkájával egy rövid pályaképet ad a kezünkbe. A könyv olvasójának nem lehet hiányérzete, mivel Csorba László törekedett arra, hogy minden fontos állomást megemlítsen Széchenyi származásától kezdve a katonaságon, barátságon (Wesselényi Miklós), nagy szerelmeken (Karolina és Crescence), „alkotásokon” és politikán át a döblingi szanatóriumig, és arra is, hogy ezeket beágyazza a nemzetközi és a hazai események láncolatába. Csorba László az egyes állomásoknál egy-egy újabb kutatási eredményt is megemlégett, mint ahogy a Széchenyi–Kossuth vita vagy a gróf elmeállapota kapcsán is tette. Viszont a kötet végéről hiányzik egy irodalomjegyzék, amelynek alapján az érdeklődő olvasó részletesebben tájékozódhatna az egyes eseményekről, konfliktusokról és szövegekről, illetve a szakmabeliek számára kiindulópont lehetne további kutatásokhoz.

A szerző tizenkét, változó terjedelmű fejezetben ad rövid összefoglalást Széchenyi pályaképéről, gazdagon illusztrálva a gróf kortársairól, életének színtereiről és egyes dokumentumairól készült képekkel, amelyek forrásáról a könyv végén részletes jegyzékben bővebben informálódhatunk. Ezek között láthatunk ismertebb ábrázolásokat is, mint például Sterio Károly *Széchenyi István lovasképe a Lánchíddal* című festményét vagy Löschinger Zsigmondnak a döblingi Széchenyit ábrázoló litográfiáját, viszont ritkábban látott képek is felbukkannak az életút elbeszélésében, mint például egy tusrajz a Desdemona hajóról, amellyel Széchenyi dunai hajóújtára indult, vagy egy karikatúra a Dunában úszó grófról 1836-ból. További érdekességnek számít Széchenyi két magyar nyelvű leveléről készült fotómásolat, amelyen a gróf kézírását lehet alaposabban szemügyre venni.

Az első fejezetben (*Családi örökség*) részletezi a szerző Széchenyi származását, hosszabban szólva gróf Széchenyi Ferencnek a polgári átalakulás hajnalán játszott szerepéről és házasságáról

Festetich Júliával. Ugyanakkor e fejezetben Csorba mintegy felhívást intéz a kollégákhoz: Fraknói Vilmos kötete óta (114 éve) nem készült átfogó életrajzi munka Széchenyi Ferencről. Ezt követően (*Egy zseni gyermekkorra, Hadban, mundérban, Hivatás és szerelem*) röviden ír a szerző az ifjú gróf neveltetéséről, hadseregben eltöltött éveiről, megemlítve annak legfontosabb állomásait, mint a lipcsei csata vagy a „táncoló kongresszus”. Ugyanitt esik néhány szó az 1818–1819 folyamán tett keleti utazásáról is. Majd bepillantást nyerhetünk abba, hogyan ismerkedett meg 1820-ban báró Wesselényi Miklóssal, illetve későbbi feleségével, aki 1835-ig Széchenyi távoli rokonának, Zichy Károly grófnak a felesége volt.

Az *Új korszak kezdődik* című fejezetet Csorba egy szemtanú segítségével felidézett jelenettel indítja: az 1825. november 3-ai kerületi tábla ülésével, ahol Széchenyi az akadémiai felajánlását tette. Ezt követően a szerző a gróf reformprogramját tárgyalja, amelynek középpontjában egy nemzeti centrum létrehozása állt, a teendők, a reformok megvitatására. Ezt a célt szolgálta a lóversenyek meghonosítása vagy a Nemzeti Kaszinó megalapítása, amely számára 1830-ban magát Metternich herceget is „megcsípte” – ahogy naplójában írta az eseményt követően. Az író Széchenyi is ebben az időszakban kezdett aktívan ténykedni: a *Lovakról* című műve még nem hozta meg számára az országos sikert, de a másfél évvel később, 1830 januárjában megjelent *Hitel* Csorba László szerint a valaha napvilágot látott legnagyobb hatású magyar könyv. Majd az ezt követő *Világgal* (1831) és *Stádiummal* (1832) vált teljessé Széchenyi programadása.

A következő fejezetben (*Híd, város, ország – a Duna mentén*) már a gyakorlat mezejére lépő Széchenyiről olvashatunk, először a Waldstein János kíséretében tett dunai hajóútrjáról, amikor is súlyosan megbetegedett, s feltételezhetően későbbi egészségügyi problémái is az ekkor elkapott malária szövődményeiként alakultak ki. A Duna kapcsán azonban nemcsak a hajózhatóvá tétel lebegett a gróf szeme előtt, hanem a folyót „áthidalva” Pest és Buda összekötésével egy új magyar főváros létrehozása is. Az 1832-ben létrejött Hídegylet ezt a célt volt hivatva szolgálni, s hamarosan elkezdődhetett a terveztetés és az építetési jogért folyó küzdelem, majd mindezek eredményeként 1842. augusztus 24-én megtörtént az alapköletétel.

A *Nemzet napszámosa* és a *Legnagyobb magyar* című fejezet részletezi Széchenyi nézeteit a haza és haladás kérdéskörében. Csorba László kiemeli, hogy az 1830-as évek második felében Széchenyi kényes politikai helyzetbe került, mivel meggyőződése volt, hogy Magyarország a politikai önrendelkezését és polgári átalakulását a Habsburg Birodalom keretein belül tudja megvalósítani, és ez az örökös tartományok számára is előnyös helyzetet eredményezhet. Emiatt bízott abban, hogy Metternichben pártfogóra találhat céljai elérése érdekében. A későbbiekben sem volt könnyebb a helyzete, hiszen polemizálása a *Pesti Hirnapl* szerkesztőjével megosztotta a reformtábor képviselőit, és azok inkább Kossuthot vették védelmükbe. Így a közéletet kereső politikus egyre inkább elmagányosodott, hiába próbálkozott az 1840-es években a liberálisok és a „fontolva haladók” között egy középpártot létrehozni (*Politikai magány*). Nem könnyített a helyzetén az sem, hogy 1845-ben a Tisza-szabályozás királyi biztosa lett, és pozícióját sem sikerült kellőképp tisztázni utolsó reformkori röpiratával, a *Politikai Program-töredékekkel*. Ebben az időszakban a Széchenyi–Kossuth vita is tovább mélyült, amelynek érdekes pontjaként jelölte meg a szerző Széchenyi úgynevezett telekdíj tervét, amelyet Kossuth ugyan a támogatásáról biztosított, de más kulcsfontosságú reformkérdésekben továbbra is egymás ellen érveltek. Az utolsó rendi országgyűlésen Kossuth ellensúlyozásának céljával alsótáblai követként jelent meg, de a várt eredmények elmaradtak.

A következőkben (*A forradalmi kormány minisztere*) a szerző (naplódíszetekkel is) folyamatosan érzékelteti Széchenyi bizonytalanságát és aggályait a forradalommal kapcsolatban, valamint egyre gyengülő idegállapotát – de mindezen lelki tényezők ellenére Széchenyi részt vállalt az átalakulásban közlekedés- és közmunkaügyi minisztereként. Első feladata egyrészt egy tizenkét és félmillió költségetes kidolgozása, másrészt pedig a pesti körsáncok ásatása volt. A lelki válság azonban végül fizikai kimerüléshez vezetett (*Összeomlás és föltisztulás*), ezért kezelőorvosa utasítására a döblingi elmeszanatóriumba vitették. Az eseménnyel kapcsolatban